«AZƏRBAYCAN» qəzetinin 1919-cu il 16 may (Cümə günü) tarixli 182-ci nömrəsinin ADA Universitetinin dəstəyi ilə transliterasiyası

AZƏRBAYCAN

Cümə, 15 şabanül-müəzzəm sənə 1337.
16 mayıs 1919 sənə.

Gündəlik siyasi, ictimai, ədəbi, iqtisadi türk qəzetəsidir

Məhəlli-idarə:
Bakı, Vorontsovski və Qubernski küçələrin küncündə 4 nömrəli evdə "Azərbaycan" idarəsi.

Telefon nömrə: 39-60.

Tək nüsxəsi 1 manat.

Türk və islamlığa müfid məqalələrə səhifələrimiz açıqdır.

Dərc olunmayan övraq iadə edilməz.

Dərc edilən məqalatın mükafatını idarə təyin edir.

Abunə şəraiti:
Bakı üçün 1 aylığı 20 rublə,
2 aylığı 35 rublə, 3 aylığı 50 rublə.
Qeyri şəhərlər üçün 1 aylığı 25 rublə,
2 aylığı 45 rublə, 3 aylığı 60 rublədir.

Elan fiatı: birinci səhifədə sətri 4 rublə,
axırıncı səhifədə sətri 3 rublə,
itən şeylər və yer axtaranlar üçün 2 rublə.

Hökumət Teatrosunda Axşam tamaşası

NADİR ŞAH ƏFŞAR

Milli səhnəmizin müqtədir və mahir xadimi və sabiq baş rejissoru mərhum Hüseyn Ərəblinin qəbri üstə abidə rəkz [abidə qoymaq] və biçiz [köməksiz] qalmış ixtiyar validəsinin məişətini təmin etmək və ehtiyacını rəf etmək [aradan qaldırmaq] üçün

Zülfüqar bəy və Üzeyir bəy Hacıbəyli Qardaşları Müdiriyyəti cümə günü şabanül-müəzzəm ayının 15-də 1337 sənə (mayın 16-da 1919-cu ildə) milli səhnəmizin zəhmətkeşi mərhum Hüseyn Ərəblinskinin ruhunu dərxatir [yad] etmək üçün Müdiriyyətin aktyorları tərəfindən mərhum Hüseynin sevdiyi "Nadir şah Əfşar" faciəsi mütəntən [təntənəli] surətdə mövqeyi-tamaşaya qoyulacaqdır.

Bu tamaşanın həm mənəvi və həm də maddi cəhətini nəzərə alaraq, Müdiriyyət, aktyorları ilə bərabər ümidvardır ki, möhtərəm camaatımız fövqdə məzkur [yuxarıda deyilən] məqsədə diqqət edərək həman günü işbu tamaşada isbati-vücud [iştirak] etməyə əhəmiyyət verməklə belə axırıncı dəfə olaraq mərhumun ruhunu dərxatir və şad edərlər. Bununlə əlavə olunur ki, bu tamaşada "Nadir şah" rolunu ifa edən məşhur artist Abbas Mirzə Şərifov mərhum Hüseynin öz səliqəsi ilə tikdirdiyi Nadir şah libasında çıxacaqdır.

Biletlər indidən cəmi aktyorların iştirakı ilə əldə və teatrın kassasında satılmaqdadır. Bu məqsədə ianə olunarsa, idarəmizdə (Qubernski küçədə nömrə 43) kamali-məmnuniyyətlə qəbul edilib ianə sahibinin verdiyi paranın qədəri və ismi qəzetələr vasitəsilə göstəriləcəkdir.

Tamaşa başlanacaqdır axşam saat 8-in yarısında.

Müdir: Zülfüqar bəy Hacıbəyli

ŞƏKİLƏRİN NƏZƏRİ-DİQQƏTİNƏ!

Həmin may ayının 16-da Parlaman dairəsində "Əhrar" fraksiyasının salonunda səhər saat 9-da Şəki Həmvətənlər Cəmiyyətinin ümumi iclası olacaqdır. Bilümum [bütün] şəkililərin təşrif gətirmələrini rica edəriz.

Müvəqqəti Komissiya
8772

AZƏRBAYCAN MƏCLİSİ-MƏBUSANINDA

12 mayıs

(keçən nömrədən mabəd)

General Miln[in] elanı haqqında Sosialist fraksiyası tərəfindən hökumətə verilmiş olan suala Rəisi-vükəla [Baş nazir] həzrətlərinin cavabı münasibətilə Əhməd Cövdət bəy söz alaraq şu nitqi irad edir [söyləyir]:

Əhməd Cövdət [Pepinov] - Əfəndilər! Əlbəttə ki, bizim fraksiyamız hökumətə bu sualı verərkən bundan bir məqsəd vardı və təbii, əhəmiyyəti olmasaydı, bu sualı da verməzdi. Məəttəssüf [təəssüf ki], əhəmiyyəti vardır. Azərbaycanın camaat vəkilləri məmləkətdə nə kimi əhvalat cərəyan edərsə bilməlidir, ta ki bizim vasitəmiz ilə də camaat vəziyyəti anlasın. Burada Rəisi-vükəla buyurdular ki, elanın əhəmiyyəti qalmamışdır. Üç ay irəli İstanbulda çap olunmuşdur və texnik cəhətdən buraya gec gəlib çıxmışdır. Kaş öylə olaydı, əhəmiyyətsiz olaydı. Lakin zənn etməyiriz ki, əllərində bütün dəryalar və simsız teleqramlar bulunduğu halda ingilis dövləti üçün texnik cəhət kağızların gec gəlməsinə bais olsun. Hərgah həqiqətən də bu elannamənin əhəmiyyəti olmasaydı, İngilis Komandanlığı onu yapışdırmazdı. Madam ki, vurulmuşdur, onda, əhəmiyyəti də vardır demək. Əgər Rəisi-vükəlanın buyurduğu kimi bu elan tətilə qarşı olsaydı, bu da həqiqətlə düz olmasın gərək, çünki bilaks [əksinə], bu tədbir bəlkə daha da tətilin artmasına səbəb oldu. Və bu da əgər yalnız tətil üçün olmuş olsaydı, yalnız Bakıda vurulardı, daha Zaqafqaziyanın başqa yerlərində yapışdırılmazdı. Fəqət, məlumatımıza görə, Tiflis istisna olaraq, Zaqafqaziyanın qeyri şəhərində də vurulmuşdır. Bu vaxta kimi ingilislər bu elannamələri saxlayıb indi isə yapışdırıblar.

Deməli ki, bir əhəmiyyəti vardır. Buna görə bizim də bu məsələyə əhəmiyyət verməyimiz lazımdır.

Elannaməyə keçmədən əvvəl ona aid bir neçə kəlmə danışmaq istəyirəm. Müharibə bir tərəfin məğlubiyyəti ilə qurtarandan sonra zənn olunurdu ki, qalib, məğlub və bitərəf dövlətlərin nümayəndələrindən ibarət Sülh Konfransı qurulacaqdır. Bir çoxları Sülh Konfransı qurulacaq da, o konfransda mübahisəli məsələlər də adilanə surətdə həll ediləcəkdir; bir çoxları Sülh Konfransından məzlum və məhkum millətlərin azadlığı və daha bir çox şeylər gözləyirdilər. Bütün cahan və bəşəriyyət gözləyirdi ki, bu qanlı müharibədən sonra qurulacaq Sülh Konfransı yeni yaşama əsasları düzəldib, dünya da yeni bir həyat dövrəsinə girəcəkdir. Lakin qəzetə oxuyub təqib edənlər bilirlər ki, neçə aydan bəri davam edən Sülh Konfransı bu şeylərə oxşayan bir şey ortaya çıxara bilmir. Bu Sülh Konfransı millətlər konfransı deyil, qalib və məğlubların Sülh Konfransı deyil, ancaq qaliblərin konfransıdır. Orada sülh şəraiti ancaq məğlub millətlərə təklif və diktə etmək üçün çıxarılır.

Bu günlərdə almanların nümayəndəsini oraya çağırıblar və onlara sülh şəraitini veriblər ki, 2 həftəyə ya qəbul və ya rədd etsinlər. Bir vaxt vardı ki, Vilson[un] 14 maddələrindən çox dəm vurulurdu. İndi isə onlar da həyata tətbiq olunmayır. Onun əvəzində isə, beş qalib dövlətlərin təklifləri ancaq ortaya qoyulub tətbiq olunur.

Bilirsiniz ki, millətlərin bəqası adında bir təşkilat düzəltmək fikri var idi. İndi aşkar olur ki, o da beş qalib dövlətin birliyinə dönübdür. Və teleqrafların gətirdiyi xəbərlər də aydın göstərir ki, Sülh Konfransı dünyada yeni əsaslar və təbəddülata [dəyişikliyə] meydan verməyib, yaşadıqca köhnə imperializm və burjuazni əsaslarını daha da möhkəmləndirmək və rahatlandırmaq istəyir. Yeni ölkələr qəsb edilir, yeni mandatlar paylanır. Türkiyə vilayətlərindən Suriyanın mandatını birisinə, Fələstin birinə, Ərəbistan, Misir birinə, Ermənistan birinə verilibdir. Demək onlardan sonra Zaqafqaziyanın da sırası gəlmişdir. Əgər Avropa Sülh Konfransı doğrudan da dünyada yeni əsaslar qurmaq istəsəydi, o vaxt cümlə millətlərin nümayəndəsini çağırıb ədalətli bir sülh yapa biləcək konfrans təşkil edə bilərdi. Fəqət, cahan imperialistləri bunu yapa bilməzlərdi və önümüzdəki faktlar da göstərir ki, həqiqət də böylədir. İndi burada qarşımızda İngilis Komandanlığı vardır ki, beş aydır onlarla münasibətdə bulunuruz. Rəisi-vükəla doğru söylədilər ki, ingilislər əvvəl dəfə buraya gəldikləri vaxt buraxılan intibahnamələr [vərəqələr, bəyannamələr] nəzərə alınmalıdır. Doğrudur, o vaxt İngilis Komandanlığı Azərbaycan xalqının arzusunu və əzmini bilməmiş və bəzi sərsərilərin iftiralarına inanmaqda idi. Bunlara baxmayaraq, onların general-qubernatorluğu yalnız hərbi olub, ancaq Bakıya aid idi. Zaqafqaziya ilə əlaqəsi yox idi.

Biz arzu edərdik ki, bu elannamənin əhəmiyyəti olmasın və yalnız divarda qalsın. Madam ki, burada İngilis Komandanlığı vardır, onlarla hesablaşmağa məcburuz. Və bu barədə onlar haqqında bir neçə söz deməliyəm.

(mabədi var)

VƏTƏN GƏNCLƏRİNƏ BİR QAÇ SÖZ

Məlumdur ki, heç bir hökumət ordusuz yaşayammaz. Hökumət kəndi mövcudiyyətini göstərmək, təbiri-axərlə [başqa sözlə], boynuna yüklənmiş ağır milli vəzifələri ifa üçün istinad edəcəyi ən mühüm amil və ən birinci qüvvət vətənin ruhu məsabəsində [yerində] bulunan ordudur. Bir millətin səhneyi-dünyada tutduğu mövqe, o millətin ordusunun müntəzəm, müstəqim və ruhu yüksək olması halları ilə mütənasibdir.

Sənələrlə rus çarizmi altında əzilərək insan dərəcəsində sayılmaya haqqımız olmasın. Biz azərbaycanlılar bu gün kəndi müqəddəratımızı, istiqlalımızı kəndi əlimizdə bulundurmaq istəyiriz. Burasından əmin olmalıdır ki, sözümüzü dinləyəcək canlı və mükəmməl qüvvəyə, yəni müntəzəm bir orduya malik olmadıqca, istədiyimizə nail olmamız pək şübhəlidir.

Bu gün, daha doğrusu, müqəddəratımız, bütün haqq və hüququmuz süngümüzün ucundan asılıdır. Bu qüvdatı mütaləədən [bu qeydləri nəzərə aldıqdan] sonra bir də mühitimizə baxalım. Nə görürüz? Əsgərlik kimi şanlı, müqəddəs vəzifədən iraz edən [qaçan, üz çevirən] və övladlarını bu yoldan qurtarmağa çalışan bir çox atalar... Bu gün hər fərdimiz boş-boğazlığa xitam verərək qışlalara [kazarmalara] girəcəyimiz yerdə, övladlarımızın böylə müqəddəs vəzifədən kənar olması üçün ətəklərlə paralar tökürüz. Bəzimiz İran pasportu alaraq İran rəiyyətiyiz deyə, bəzimiz də min dürlü dəsais [fırıldaqlar] və hiylə ilə qaçırız. Əsgərlik denilincə, hər bir fərdimiz fələkət ocağı, ölüm ayağıdır zənn ediriz.

Övladlarımızı vətən mühafizəsi kimi müqəddəs bir vəzifədən kənar edib də əziyyət verməyəlim. Pəki! Ya qəflətən yarın əcnəbi bir əl vətənimizə təcavüzlə uzadıldıqda milli və dini yaşayışımızın nasıl olacağı[nı], hər fərdimizin vəhşi sürülər kimi ovlanacağını nə üçün düşünməyiriz?

Bu gün zaman icabatı [tələbləri] ilə bir çox islahata möhtac isək də, onlar müruri-zamanla [vaxt ötdükcə] düzələr. Fəqət bu gün vətən gənclərinə tərəttüb edən [öhdəsinə düşən] vəzifə təmiz ürək və saf vicdanla qışlalara girərək bir təkamüli-əsgəriyyə meydana gətirməkdir [hərbi təlim almaqdır]. Ətrafımıza baxalım da, kiçik, böyük millətlərdən ibrət alalım.

Məlumdur ki, hər kəsin bir ümidi olur. Millətin də milli bir ümidi olur ki, o da zaman və inqilabdır. Bu iki qüvvətin hüsula gəlməsini dərnəzər edərək [nəzərdə tutaraq] səy edərsək, istədiyimiz hər amalı, hər qayəni əldə edəcəyimiz mühəqqəqdir [şübhəsizdir].

Vətənimizin bir çox yerlərində övladlarını azad etmək uğrunda ətəklərlə para saçan bəzi atalar vardır. Ya hanı həmiyyət? Vətən namusu, vətən qeydi böyləmi çəkilir?

Orasını düşünməyiriz ki, bu gün, ümumiyyətlə, əl-ələ verərək qızıl qanlarımızı gözəl qayə uğrunda axıtmağa hazır olmazsaq, bədihidir [açıqdır] ki, ümid günaşlərimiz tülu etməyəcək [doğmayacaq] və vətənimizdə o qızıl qanların əks səmərəsi olan qızılgüllər və çiçəklər açılmayacaq. Vətən övladı da cənnətə-səadətdə deyil, quşeyi-rəzalətdə yaşayaraq əzilacəkdir. Düşünməlidir ki, bir zamanlar sətvət və şükuhlarıyla [gücləri və ehtişamlarıyla], əzəmət və qüvvətlərilə dünyanı titrədən əcdadımız ordu, əsgərlik sayəsində istədiklərini yapmağa müqtədir olaraq hakimiyyət kürsülərindən hökmran olurdular. Türk oğlu yurdunu anlamazlığa qapılaraq silahını yerə atıb süngüsünü çıxarar-çıxarmaz, əski əzəmət və qüvvət də tədricən yoğalmağa [yox olmağa, itib getməyə] başlamışdır.

Artıq qullar kimi haqqımızda müamilə [rəftar] edildiyinə xitam verdirməliyiz və mövcudiyyətimizi göstərmək üçün hər fərdimiz silaha sarılıb süngünü qucaqlamalıyız. Bu gün keçirdiyimiz vəz [vəziyyət] və əhval bizim üçün həyat və məmat mənzələsindədir [ölüm-qalım məsələsi yerindədir]. Bu gün isbati-vücud edərək [özümüzü göstərərk] cəladət [igidlik] və rəşadətimizlə əsgəri qışlalarımızı təzyin etməzsək [bəzəməzsək], irəlidə vətənimiz əcnəbi ovlağı olmaqla üfüqümüzdə qara buludlar oynayacaqdır.

Bu gün hatifi bir nida [qeybdən gələn bir səs, bir nida] bizim də acizlər, zəiflər sırasından çıxaraq tam bir istiqlala nail olmamız üçün "Silah başına!" əmrini verir. Bu qəti və layətəğəyyər [dəyişməz, möhkəm] əmrin önündə hər azərbaycanlı həmiyyət və mətanəti-fövqəladə ilə diz çökərək vətən imdadına qoşmalıdır, ta ki bu surətlə babalarımızın getdiyi izlər[l]ə gedərək tariximizin yenə əski zərrin [qızıl] səhifələrini işğal edəlim.

Əbdürrəhim Ağakişizadə

TELEQRAF XƏBƏRLƏRİ

Əfqanıstan və inqilab

Moskva - Şura Rusiya ilə Əfqanıstan arasında bir rabitə əmələ gətirmək üçün Moskvaya gəlmiş olan Milli Hind Konqresi üzvü professor Bərəkətullanın müsahibəsi qəzetələrdə dərc edilmişdir.

1919-cu il mart ayında əfqan əmiri Həbibulla xan qətl edildikdən sonra ingilisləri görmək istəməyən Əmanulla taxta çıxmışdı. Bərəkətulla Moskvaya Əfqanıstanın fövqəladə səfiri sifəti ilə göndərilmişdir və məqsəd Əfqanıstanla bolşevik hökuməti arasında daimi əlaqə peyda etməkdir.

Məlum olduğu üzrə, Əfqanıstanla İngiltərə arasında olan xüsusi əhdnaməyə görə, Əfqanıstan İngiltərədən başqa heç bir dövlətlə siyasi və diplomasi əlaqədə buluna bilməzdi. Şimdi Əfqanıstanın bu xətti-hərəkəti ilə həman əhdnamə ləğv edilmiş olur. Əfqanıstan sərmayədar (kapitalist) bir dövlət deyildir. Şura hökumətinin cahangirlərə [imperialistlərə] qarşı mübarizə açmaq dəvətnaməsi, gizli müahidələrin [sazişlərin] elan edilməsi Əfqanıstanda artıq təsir bağışlamışdır. (Burada xəbər qarışmışdır).

- Almaniya milləti təklif edilən sülh müahidəsinə [sazişinə] heç bir halda razı olmaz. Fəqət onlar münasib vaxt bəkləyəcəklərdir ki, həman müahidəni heçə yendirsinlər. Məğlub dövlətləri şimdiki halda qurtara biləcək yeganə vasitə ümum cahan inqilabı olacaqdır.

- London - Rəsmi surətdə verilən xəbərlərə nəzərən, Arxangelsk cəbhəsində Müttəfiq qoşunların həmləsi müvəffəqiyyətli olmuşdur.

Çörçill öz nitqində bəyan eyləmişdir ki, Rusiyada olan qitəatın [hərbi hissələrin] təğyir və təbdil ediləcəyi [dəyişdiriləcəyi] barəsində Rəisi-vükəla [Baş nazir] onu inandırmışdı. Bolşevizm bütün cahanda ən dəhşətli bir şeydir. Ondan xilas olmaq yolu Almaniya üçün açıqdır. Bolşevizm qarşısına müharibə açan və bolşeviklərin qabağında möhkəm sədd olan Almaniya demokratiyası cahani-mədəniyyət ilə birləşməyə birinci qədəm qoyur.

Eston Hökuməti

Novoçerkassk - Müttəfiq mənbələrdən verilən xəbərlərə nəzərən, Estoniya Parisdə olan nümayəndəsi vasitəsilə Fransaya Estoniyada müstəqil dövlət elan və Milli Məclis dəvət edildiyini ixtar etmişdir [xəbər vermişdir].

- Londonda müntəşir [nəşr olunan] "Novosti mira" qəzetəsi yazır ki, mövsuq [mötəbər] mənbələrdən aldıqları məlumata görə, hal-hazırda bolşeviklərin güclü ordusu vardır. Yenə həman qəzetənin məlumatına görə, Almaniya Xariciyyə naziri Brokdorf-Rantsau, Kautski ilə bərabər bolşeviklərlə danışığa girişmək üçün Moskvaya əzimət edəcəklərdir [yola düşəcəklər].

SÜLH ƏTRAFINDA

Almaniyaya təqdim edilən sülh şərtnaməsi

(keçən nömrədən mabəd)

1917-ci il noyabr inqilabı zamanında bağlanmış olan və Rusiya torpağına aid olan Brest-Litovsk və sair müahidənamələr [sazişlər] ləğv edilməlidirlər. Bu müahidənamə mövcibincə [əsasında], Müttəfiqlər Rusiyanın Almaniyadan təminat alması hüququnu saxlayırlar. Almaniya Yaponiyanın hər bir hüququnu və Kiao-Çaoda olan dövləti əmvalını [mal-mülkünü], Sindaodan Sankoya qədər məsafəni Yaponiyaya tərk etməlidir. İki ayın müddətində Almaniya öz ordusunu tərxis etməlidir. Almaniya ordusu 100 min nəfərə yetirilib, könüllü üsulu əsasında olmalıdır. Ərkani-hərb [Hərbi qərargah, Baş ştab] ləğv edilməli və Hərbiyyə Nəzarətində olan mülki ştab ixtisar edilməlidir. Siyahıda göstərilən miqdardan ziyadə ləvazimi-hərbi hazır edilməməlidir. Boğucu qazlar və yandırıcı əczalar [dərmanlar, məhlullar], tanklar və zirehli avtomobillər emalı qadağan edilir. Almaniyanın qüvveyi-bəhriyyəsi [donanması] 6 zirehli, 6 yüngül kruvazer [kreyser], 12 müxrib gəmi [destroyer] və 12 torpedodan ziyadə olmamalıdır. Qalan hərbi gəmilər Müttəfiqlərə təslim edilməlidir. Bəhri ştab [Donanma qərargahı] 50 min nəfərdən ziyadə olmamalıdır. Almaniya bütün təhtəlbəhrləri [sualtı gəmiləri] qaytarmalıdır. Yeni təhtəlbəhrlər inşası və əldə edilməsi qadağan edilir. Bəhri ştab cəm edilməsi uzun müddətlə könüllü üsulu əsasında olmalıdır. Almaniyanın hərbi və bəhri hava flotu olmamalıdır. Yalnız 100 hidroplan saxlaya bilər, bunlar da oktyabrın 1-nə qədər minaları axtarıb tapmalıdırlar. Qeysəri-məğlubun [məğlub kayzerin] təslimi tələb ediləcəkdir. Beş düvəli-müəzzəmənin [beş böyük dövlətin] birər nümayəndələrindən ibarət olan Məhkəmeyi-Alidə [Ali Məhkəmədə] qeysər mühakimə ediləcəkdir. Həmin məhkəmə müharibə zamanında cinayət yapanları da mühakimə edəcəkdir. Almaniya 7 maddə ilə qrajdanların zərərlərini ödəməlidir. Almaniya öz müttəfiqlərindən zəbt etdiyi şeyləri tamamilə qaytarmalıdır. Xəsarəti iadə edən [zərərləri kompensasiya edən] Beynəlmüttəfiq [Müttəfiqlərarası] Komissiya Almaniya tərəfindən xəsarəti ödəmək üçün vəraçəyi məbləği təyin etməlidir. Bu məbləğ 30 il müddətində verilməlidir. Komissiya Almaniyada vergi üsulunu təyin və aşkar edənə qədər Almaniya 1000 lirə verməlidir. Komissiya baş qərargahı Parisdə olacaqdır. Müttəfiqlərin ticarət və balıq gəmilərinə toxunan zərəri son tonna qədər verməlidir. İki ay müddətində Almaniya 1600 tondan böyük olan ümum gəmilərini, 1000-dən 1600 ton arasında gəmilərin nisfini [yarısını] və balıq gəmilərinin dörddən birisini Müttəfiqlərə verməlidir. Beş il müddətində Almaniya Müttəfiqlərdən ötrü hər il 200 min ton ticarət gəmiləri inşa etməlidir. Almaniya öz iqtisadi qüvvələrini xarab olan yerlərin abadlığı üçün vagüzar etməlidir [verməlidir]. Buna görə də öz makinalarını verib, abadlıq üçün lazımi material hazırlamalıdır. On il müddətində Almaniya Fransada kömür ehtiyacatını rəf etməlidir [aradan qaldırmalıdır]. Bundan əlavə, Fransaya ixtiyar verməlidir ki, hər il 7 milyon ton Almaniyadan kömür alsın. Böylə haqq Belçika və İtaliyaya dəxi verilməlidir. Elba, Oder, Neman və Tuna [Dunay] nəhrləri beynəlmiləl elan edilməlidirlər. Süveyş kanalı sərbəst olmalıdır. 15 il müddətində təminatdan ötrü Reyndən qərbə olan yerlər və istehkamlar Müttəfiqlər əlində olmalıdır. Hərgah sülh şəraitinə tamamilə əməl edilərsə, beş-on ildən sonra istila müddəti əskilə bilər. Almaniya Brest-Litovsk və Bükreş [Buxarest] müahidənamələrinin ləğv edilməsini təsdiq etməlidir.

Almaniya sosialistlərinin bütün cahan sosialistlərinə xitabnaməsi

Berlində müntəşir [nəşr edilən] "Forverts" qəzetəsində Almaniya sosialistləri bütün cahan sosialistlərinə işbu xitabnamə ilə müraciət etmişlərdir:

"Versal Sülh Əhdnaməsinin layihəsi sülh tərəfdarlarına ən ağır təsir eylədi. Versal diktəsi ilə təklif edilən və cəbrən bizə qəbul etdirilən sülh əhdnaməsi milli müdafiədə sosialist firqələrinin əxz etdikləri [tutduqları] mövqedə haqlı olduqlarını isbat edir. Biz həmişə bilirdik ki, Etilaf [Antanta] dövlətləri sülh tələin etdikləri təqdirdə Almaniyanı nə kimi xətrələr [təhlükələr] gözləyir. Ona görə də var qüvvə və vasitələrlə bu əhvalın qarşısını saxlamaq istədik. Başqa yerlərin sosialistləri! Şimdi siz bir xətti-hərəkətimizi düşünürmüsünüz? Bizə tələin edilən sülh Almaniya Cümhuriyyətinin qəlbgahına mühlik [öldürücü] bir zərbə təşkil edir. Sərmayədar Fransa, İngiltərə və Amerika hökumətlərinin planı ilə sosialist Almaniya üçün qəbulu qeyri-mümkün hal törədirlər. Eyni zamanda beynəlmiləl sosializmə mühlik zərbə endirilir. Biz Almaniya sosialistləri bütün müharibə zamanında sülh tərəfdarı olmuşuq. Bizim arzumuz millətlərin sülh və müsalimətlə [əmin-amanlıqla] yaşamaları olmuşdur. Tainki bu yol ilə yeni müharibə bir dəxi təkrar edilmasin. Etilaf [Antanta] dövlətləri bütün müharibə zamanında bütün cahana bildirdirdilər ki, onlar qeysər və Almaniya zabitanı [zabitləri] qarşısına müharibə edirlər, Almaniya milləti qarşısına müharibə et[ma]mişlərdir. Fəqət Versal müahidəsi büsbütün Almaniya millətinin əleyhinə tərtib verilmişdir. Hərgah iqtisadi və mali tazyiqət vücuda gələrsə – necə ki belə də zənn edilir – o zaman Almaniya əmələləri qulama dönərək ancaq sair yerlərin sərmayədarlarına xidmət etməlidirlər. Almaniya milləti müharibədən yetişmiş xəsarətləri ödəmək istəyir. Noyabrda xəl edilmiş [taxtdan endirilmiş] hökmranının əmri ilə beynəlmiləl qanundan kənar olaraq yetirilən xəsarətləri əda etməyi [kompensasiya etməyi] arzu edir. Almaniya milləti istəyir ki, Belçikanı abad etmək xərcini öhdəsinə götürsün. Almanlar Şimali Fransanın abad və ümranını [rifahını] öhdəsinə götürməyə razıdırlar. Bunun üçün də, əlbəttə, Almaniyada iqtisadi işlərdə bir intizam olmalıdır. Fəqət Versal müahidəsi Almaniyanın iqtisadiyyatı üçün edamdır. Həman şəraiti qəbul etmək imkan xaricində olduğundan, onun keçməsinə Almaniya sosialistləri mümaniət [maneçilik] göstərəcəkdirlər. Eyni zamanda nifrət mənbəyi [olan] dayanmaz 4 il müharibədən dolayı, əsasən, sarsılmış olan Avropa asudə olmaz. Versalda hazır edilən sülh maddələrinin hər biri Vilsonun 14 maddəli müahidəsini gülünc hala qoyur. Almaniya millətinin istiqlaliyyətə haqqı olmaz. Dansiq, Mets və sair əsil Almaniya oblastları Almaniya Cümhuriyyətindən qoparılıb, o yerlərin əhalisi cəbrən əcnəbi boyunduruğu altına salınır. Saar hövzəsinin məharətlə, andırmaqsızın ilhaq edilməsinə də əməl etmək qəbil deyildir. Hal-hazırda Almaniyanı parçalayıb doğrayan müstəbid Etilaf nümayəndələri qarşısında mütəvəffa [vəfat etmiş] Bismark aciz bir şəxs idi. Etilaf dövlətləri bu sülh təklifi ilə bizə Cəmiyyəti-Əqvama [Millətlər Cəmiyyətinə] girməmizi təklif edirlər. Cəmiyyəti-Əqvamda da bunlar hökmran olub, Almaniya millətinin əleyhinə gedənlər də Cəmiyyəti-Əqvamda bunlar olacaqlardır. Hər bir ədalətdən kənar olan bu sülh müahidəsi möhkəm və mətin sülh verəmməz. Bu sülh müahidəsi ancaq nifrət törədər. Bu müahidə irticapərəstlərin milli təşviqatını artırar. Camaatın sosializmə varmasına əngəl törədər. Berndə sülhün ümumi məramnaməsi barəsində bitərəf dövlətlərin sosialistləri Etilaf dövlətləri ilə Mərkəzi Avropa dövlətləri arasında bir saziş əmələ gətirmişdilar. Onlar Vilson nəzəsinə təbdil edilməsinə [dəyişdirilməsinə] qarşı etiraz edirdilər. Saar və Dansiq məsələlərinin həllini o surətlə arzu edirdilər ki, bir daha Almaniyanı müharibəyə sövq etməsin. Etilaf dövlətləri möhkəm və mətin sülhün təmin edilməsinə çalışmayıb, yalnız süngülərinə ümidvar olaraq cəbrən fikirlərini yeritmək istəyirlər.

Şimdi beynəlmiləl sosializm səsini öylə çıxararmı ki, qalib cərgəsində özlərini hiss edən hökmranların qulaqlarına o səs yetişsin? Biz zənn edirik, səsini ucaldar.

Almaniya milləti məhv olmaq ərəfəsindədir. Bundan əlavə, xəritəyə Avropa müqəddərəti qoyulmuşdur. Bütün məmləkətlərdə camaat dəhşətli faciələri keçirməlidir. Yalnız bir alman milləti tamamilə məhv olmaz. Bu hal sair millətlərə keçəcəkdir. Ona görə, bütün cahan demokratiyası, təcavüzkarana sülhün qarşısına çıxınız. Zira bu təcavüzkaranə sülh Avropaya sülh və müsalimət [əmin-amanlıq, asayiş] verməyəcəyi kimi, sosialist məmləkətlərə də dəhşətli zərbə endirəcəkdir."

Almanların notası

Mayın 9-da Versalda Almaniya Xariciyyə naziri Brokdorf-Rantsau Sülh Konfransı sədri Klemansoya bu məzmunda bir nota təqdim eyləmişdir:

"Cənab rəis, Almaniya sülh nümayəndələri özlərinə təqdim edilən sülh şərtnamasinə aşina oldular. Heyət etiraf edir ki, müahidənin baş maddələri əvvəlcə vəd edilən ədalətli sülh əsaslarına müvafiq deyildirlər. Heyət gözləyirdi ki, Almaniya millətinə və bütün insaniyyətə verilmiş olan vədlər bir xülyadan ibarət olub qalacaqdır. Həman müahidədə öylə tələblər vardır ki, heç bir millət onu qəbul edəmməz. Bundan əlavə, bizim mütəxəssislərin rəyinə görə, tələblərin bazilərinə əməl etmək əbədən mümkün olmaz. Almaniya sülh heyəti müahidəni müzakirə edəcək, sonra Etilaf dövlətlərinə öz rəy və mülahizatını bildirəcəkdir."

QƏZETƏLƏRDƏN

Hacı-Tərxandan axırıncı xəbərlər

Bir həftə bundan irəli Hacı-Tərxandan [Həştərxandan] Petrovska, ordan da Bakıya gələn iki nəfər balıqçı Hacı-Tərxan əhvalı haqqında böylə məlumat verirlər:

Burjuaziya bilaistisna [istisnasız] çoxdan həlak olmuşdur. Bunların arasında bir çox keşiş, dava vəkili, müəllimlər və qeyrilər vardır. Bu yaxınlarda çörək və balıq paylarının artırılmasını tələb edən fəhlələrdən 3 minə qədər asılıb güllələnmişdir. Kizlyar səmtində pərakəndə edilən 12-ci Ordu əsgərlərindən sağ qalanları səpmə yatalaq və qara çiçək azarını şəhərə gətirmişlər. Uşağı olan arvadlardan başqa qalan arvadların hamısı 16 yaşından 40 yaşına qədər naxoşlara baxmaqdan ötrü cəm edilmişlərdir. Çörəyin girvənkəsi 40 manat olduğu halda, fəhlələr gündə 31 manat muzd alırlar. Zaqafqaziya haqqında cürbəcür yalan xəbərlər buraxırlar, o cümlədən guya Azərbaycan fəhlələri ayda 120 manat məvacib alıb özləri də ingilis süngüsünün gücü ilə işləyirlər. Hacı-Tərxanda bu xəbərlərə inanmayırlar, çünki kənardan doğru xəbərlər alırlar. Bolşevik komissarlarının bir tək fikri Bakını alıb neftlə bərabər Bakıda olan ərzaq şeylərini çəkib aparmaqdır. Çünki bolşeviklərin ərzaq şeylərinə artıq ehtiyacı vardır. Bolşevik idarələrində və Qırmızı orduda xidmət etməyən Hacı-Tərxan əhalisinin arzusu bir növlə Hacı-Tərxan cəlladlarının əlindən qurtarmaqdır. Buna görə ingilis aeroplanları Hacı-Tərxan üzərində uçduqda, bombalardan gözlənən təhlükəyə baxmayaraq, şadlıqla qarşılanmışlardır.

Rusiyada

Bolşeviklər səfərbərlikdə hər növ vasitələrə əl aparırlarsa da, yenə müvəffəq olmayırlar. Bolşeviklərin cəbhəyə gedən alayları 500-dən artıq olmayır. Bunun da nisfi [yarısı] yolda qaçır.

Petroqradın işğalı

"Çernomorski qazeta"da mayın 4-ü tarixi ilə yazılır: Petroqrad könüllülər tərəfindən işğal edildi. Bolşevik komissarları həpsi edam edilmişlərdir. Pokrovski və Kutelov şayiata görə, Torqovını işğal etmişlərdir. Təfsilat sabahkı nömrədə.

Samaranın işğalı

Yekaterinodar - OSVAQ qəzetəsinin məlumatına nəzərən admiral Kolçak tərəfindən Samara işğal edilmişdir.

* Moskva - Hərbi İşlər komissarı bəyan edir ki, Qırmızı qoşunlar Romaniya qoşunları və Don hövzəsində Denikin qoşunları qarşısına həmləyə başlamışdır.

Leninin nitqi

Stokholmdan xəbər verirlər ki, Leninin nitqi bütün şəhərdə yapışdırılmışdır. Bu nitqdə Lenin deyir ki, bolşeviklər işin yarısına qədər öz işlərini görmüşlərdir. O cümlədən burjuaziyaya qalib gəlmişlərdir. Lakin işin çətin nisfi [yarısı] hələ indi başlayır. Cahan inqilabı bolşeviklərin imperializm üzərinə qalib gəlmələrindən asılıdır.

NƏZARƏTLƏTDƏ [NAZİRLİKLƏRDƏ]

- Ümuri-Xeyriyyə və Nafiə [Sosial Təminat] nazirinin məruzəsi nəticəsi olaraq hökumət tərəfindən Qarabağ general-qubernatoruna əmr verilmişdir ki, təcili surətdə qaçqınları öz yerlərində sakin etmək üçün lazımi tədabir ittixaz edilsin [tədbirlər görülsün].

- Zaqafqaziya cümhuriyyətlərinin Tiflisdəki konqresində iştirak üçün Ümuri-Xeyriyyə və Nafiə Nəzarəti tərəfindən nazir müavini Rüstəm xan Xoyski cənabları bu günlərdə Tiflisə ezam ediləcəkdir.

- Ümuri-Xeyriyyə və Nafiə naziri Zəngəzur qaçqınları haqqında geniş bir məruzə tərtib verərək Vükəla Şurasına [Nazirlər Kabinetinə] pişnihəd [təqdim] etmişdir. Məruzədə təcili surətdə qaçqınlara yardım edəcək vəsait göstərilmişdir. Xüsusi bir komisyon təşkil edilərək geniş vəkalət və böyük məbləğlə mücəhhəz [təchiz] edilməlidir. Nəzarət məbləği 15 milyon 750 min manat göstərmişdir.

- Ümuri-Xeyriyyə və Nafiə Nəzarəti işsizlərin fəna əhvalını nəzərə alaraq müavinət vəsaiti tapmaq məqsədilə nisanın [aprelin] 26-da Kəsbkarlar [Həmkarlar] İttifaqı Şurasına müraciətən, işsizlər əhvalına dair məlumat vermək üçün bir nəfər nümayəndə göndərilməsini rica etmişdi. Şura Nəzarətin [Nazirliyin] kağızını cavabsız buraxmışdır. Buna baxmayaraq, Nəzarət ikinci dəfə, heç olmasa məlumat verməyi və müavinət vəsaiti göstərilməsini rica etmişdir.

- Ümuri-Xeyriyyə və Nafiə Nəzarəti Ticarət və Sənaye Nəzarəti ilə etilafa [razılığa] gəlmişdir ki, Ağdamdakı ərzaq anbarından xəstə qaçqınlar üçün qəhvə qayrılmaq üçün

«AZƏRBAYCAN» qəzetinin 1919-cu il 16 may (Cümə günü) tarixli 182-ci nömrəsinin ADA Universitetinin dəstəyi ilə transliterasiyası

Fabrika malları Nəzarətə bu qiymətlə buraxmaq istəyir. Şübhəsiz ki, Nəzarət dəxi malı bu fiyatla [qiymətlə] alacaq olarsa, əhaliyə satdırdıqda xərcini və bəlkə bir faiz mənfəət dəxi üstünə gəlməli olacaqdır. Halbuki müxtəlif vasitələrlə vəsiqə ala bilmiş olan xoşbəxtlər elə hal-hazırda bazarda bu qiymətlə mal sata bilirlər.

Digər tərəfdən, hamıya məlumdur ki, Azərbaycan pambığının birinci növünün bir pudundan 170, ikinci növündən 150 arşın mənsucat [toxunma mal] hasil olur. Fabrika pambığın pudunu almışdır 80-120 manata. Bu hesaba baxıldıqda, fabrikanın Nəzarətdən tələb etdiyi qiymət insanı bir növ heyrətdə buraxır. Əcəba, fabrika hangi hesabla böylə qiymət tələb edir? Yəqin ki, hökumət bu şeyləri camaata ucuz satdırmaq üçün aldığından, buna heç vaxt razı olammaz. Əlbəttə, fabrika gərək mənfəət götürsün. Fəqət mənfəətin də bir həddi-hesabı olar, nəinki bu qədər. Ona görədir ki, Nəzarət bu işi mütəxəssislərdən ibarət bir komissiyaya vermək istəyir.

Bu məsələdə fabrikanın nə qədər kəmfürsətlik etdiyini təsvir üçün məsələni bir qədər daha açayım.

Məlumdur ki, hökumətimiz Azərbaycanda hasil olan ümum xammalların, o cümlədən pambığın əcnəbi məmləkətlərə aparılmasını mən [qadağan] etmişdir. Bu surətlə pambıq məhsulu tamamilə Azərbaycanın daxilində qalır. Vətənimizdə sair fabrika olmadığından, Tağıyev fabrikası meydanda özünü tək görüb rəqabət çıxaran olmayacağından əmin olaraq, pambığı ucuz qiymətə alır. Bu surətlə, deməli, Tağıyev fabrikası bir tərəfdən xammal ixracının məni [qadağan edilməsi] haqqındakı qanundan bilisti-fadə [istifadə etməklə] xammalı ucuz alır, digər tərəfdən də digər rəqib bulunmadığından öz mallarını mümkün qədər baha satmağa çalışır ki, bu vəchlə öz vəziyyətindən ikitərəfli istifadə, daha doğrusu, sui-istifadə edir. Lakin hökumət camaatın hamisi olduğundan, şübhəsiz ki, əhalinin mənafeyini müdafiə etməlidir. Odur ki, heç vaxt hökumət bu qiymətlərə razı ola bilməz və olmamalıdır. Ümidvarız ki, Ticarət və Sənaye Nəzarəti bu məsələdə camaatın mənafeyini ciddi və qəti surətdə müdafiə edəcəkdir.

Fabrikadan söz düşmüşkən bir məsələdən daha bəhs edəyim.

Ticarət və Sənaye Nəzarətindən aldığımız məlumata görə, bu günlərdə fabrikanın idarə məmur və xidmətçiləri (administrasiyası) Nəzarətə bir ərizə verərək, fabrikadan öz ailələrinin ehtiyacı üçün bəzi mallar almağa izin və vəsiqə istəmişlərdir. Fəqət təəccüb burasıdır ki, Nəzarətə verilmiş olan siyahıya baxılarsa, görərsiniz ki, hər adam 800 arşından ziyadə parça istəyir ki, bu da orta hesabla 15 min, 50 min manata qədər pul edir. Fabrika qulluqçularının kim olduğunu bilməyiriz. Ancaq buna da təəccüb etməmək olmaz ki, hangi qulluqçu öz evinə birdən-birə 15 min manatlıqdan ziyadə zər'i mal ala bilər.

Görəsən, heç Tağıyev özü 15 min manatlıq birdən-birə ağ alırmı?!

TÜRKÜSTANIN SİYASİ ƏHVALI HAQQINDA BƏYANAT

Sülh Konfransına gedən türküstanlı bir əfəndinin bəyanatına görə, Türküstanda siyasi əhval aşağıdakı surətlə imiş:

Türküstan şimdi də bolşeviklər əlində olub, Şuralar hökuməti tərəfindən idarə olunmaqdadır. Məhəlli şuraların Moskva ilə münasibətləri fəqət [sadəcə] telsiz teleqraf vasitəsilədir. Bundan iki ay müqəddəm [qabaq] bolşeviklər tərəfindən Ufa və Orenburq şəhərləri zəbt edildikdən sonra daxili Rusiya ilə münasibət başlanması ümid edilmişsə də, rus kazaklarının Daşkənd və Samara dəmir yolunun əksəri yerlərinin xarab edilmələri cəhəti ilə bu məqsədə erişmək müvəffəq olunammamışdır. Çünki məzkur [deyilən] yollar islah edilib tamam oluncaya qədər Kolçak orduları tərəfindən Ufa və Ginnil istasyonları alınmış və türküstanlı bolşeviklərə daxili Rusiya ilə "iqtisadi cəhətdən çox əhəmiyyəti haiz olan münasibatı" hasil etməyə imkan verməmişdir.

Türküstan şuralarının siyasəti təbii olaraq zaman və həyat istədikcə sağlaşmış və onun nəticəsi olaraq ümumi və rəsmi idarələrə müsəlman gəncləri dəxi qəbul olunmuşdur.

Keçən ildəki kimi qəhətlik bu il yoxdur. Çünki yerli əhali pambıq yerinə çöl, qır və sulaq yerlərə buğdanı əkib kəndi həyatlarını nisbətən təmin eyləmişlərdir.

Binaənileyh [ona görə], Türküstanda bu sənə keçən sənədəki kimi dəhşətli qırğınlar dəxi olmamışdır. Çünki əhalinin geniş təbəqələri Şuralar hökumətindən narazı olurlarsa da, üsyana məcbur edilməyə böyük səbəblər olmamışdır.

Mart ayında vaqe olmuş üsyan rus partiyaları və baxüsus [xüsusilə] menşeviklər tərəfindən yapılıb, bir gün yarım müddətində Daşkənddə idarə məqsədilə rus firqələri əlində qalmış, o zaman əski Daşkənddə iş başında olan gənc müsəlmanlar öz ixtiyarları ilə idarəni millətçi müsəlmanlara tapşırmışlar ki, onlar əski Daşkəndi afatdan [bəlalardan] xilas etsinlər və bitərəflik saxlayıb bolşevik və menşevik qoşunları arasında vaqe olan mübarizədə iştirak eyləməsinlər. Sonuncular isə əski Daşkənddə təzə bir idarə düzəldirmişlər, şəhərbəşı intixab etmişlər [seçmişlər] və müsəlmanlardan ibarət milisiya yığmışlar. Gün yarım sonra əmələ gəlmiş dəhşətli qırğınlara əski daşkəndlilərdən aşağıda məzkur [deyilən] təşəbbüslər sayəsində cəmi 30 müsəlman həbs edilib, 3-4 nəfər adam öldürülmüşlərdir. Halbuki yeni Daşkənddə kəsilən 5 min canın nisfi [yarısı] müsəlmandır.

Əski daşkəndlilərin tərəfeyn [iki tərəf] mübarizə edən zaman bitərəf olmaları bolşeviklərə xeyirxahlıqdan deyil, bəlkə idarənin bir düşmən əlindən ikinci düşmən əlinə keçməsini istəmədiklərindən ibarət idi.

Şimdi Türküstan dəxi bolşeviklər əlindədir. Burada bolşeviklərin qüvvətləri çox olmayıb, xaricdən müsəlmanlara azacıq yardım olduqda onları məğlub edib bütün Türküstan idarəsini müsəlmanlar əlinə almaq mümkündür.

Türklərin Bakıya gəldikləri zaman Türküstan əhalisini pək güldürmüşdür. Lakin təqdirin bir cilvəsi bu xəyalın vücuda gəlməsinə mane olubdur.

Sonki vaxtlarda Türküstan müsəlmanlarının əfkari-ümumiyyəsi [ictimai fikri] bolşeviklərə qarşı olduğu kimi, "Yedinaya Rossiya"nın [vahid Rusiyanın] cüzü olmaq fikrindən dəxi uzaqdır. Ümum əhalinin tutduğu yol ingilis oriyantasyonu üzərində istiqlaliyyət kəsb eyləməkdir [qazanmaqdır]. Türküstanın iqtisadi işləri tamamə bolşeviklər əlinə keçmiş, böyük firmalar, banklar, ticarət və iqtisadi müəssisələr milliləşdirilmişdir. Xəbər var ki, ssuda [istiqraz; pul vəsaiti] yoxdur. Bütün ssuda ənvai [müxtəlif] komitələrə, həm də spekulyatorlara keçibdir.

Maarif işlərinə gəldikdə, bolşeviklər o babda çox gözəl işlər yapırlar. Məsələn, Daşkənd və qeyri Türküstan şəhərlərində ən yaxşı binaları məktəblərə çevirmişlər və qayət çox məktəblər və darülmüəlliminlər [seminariyalar] açmışlardır.

Orta Asiyada olan müsəlman məmləkətlərini birləşdirib bir federasiya düzaltmək fikri ilə meydana çıxan bir komisyon vardır. O heyətdə iranlılar və əfqanlılar da iştirak edirdi. İşbu heyət Xivə, Buxara hökumətində[n] və Fərqanədə[n] sonra Daşkəndə gəlmişdir. Daşkənd soveti bu heyəti qayət mehman-pərvərənə surətdə qəbul eyləmiş və Trotskinin ricası üzərinə məzkur [deyilən] heyətin rəisi Moskvada dəxi olmuşdur. Məzkur heyətin məqsədini uzaqlaşdıran bir şey varsa, o da Buxara hökumətinin Orta Asiya İttifaqına girməyə razı olmaması olmuşdur.

Buxara

Keçən il Daşkənddə olan sovetlər yardımı ilə Buxarada əski hökumət düşürülüb yeni hökumət – Sovetlər meydana çıxarılmış idi və bu yeni hökumət içində müsəlman gəncləri dəxi var idi. Lakin bolşeviklər tez zaman əmir tərəfdarlarının təcavüzü altında Buxaranı buraxmağa məcbur olmuşlardı. Madam ki, bolşeviklər özlərinin hökumət sürən müddətlərində çox həlakət yapıb öldürürmüşlər, şu hal buxaralılara ağır-ağır xatirələr buraxmışdır. O bolşeviklərin arasında 200-ə qədər gənc müsəlmanların olması buxaralıların təəssüblərini o dərəcədə qabartmışdır ki, şimdi buxaralılar bütün tərəqqipərvər adamları tövqif [həbs] edirlər və heç bir yeni təşkilatı və ya islahatı qəbul eyləməyi istəməyirlər. Məgər bu təəssübdən bir yaxşı nəticə dəxi doğubdur ki, buxaralılar keçən il içində 25-30 minə qərib [yaxın] əsgər toplamışlar. Onlar nizamlı əsgərlərə qarşı mübarizə eyləmək dərəcəsində təlim edirmişlərdir.

Lakin, təəssüf ki, əhval və zaman müsaid olduğu halda Buxarada bir qüvvətli hökumət təşkil etmək çarəsini görməyirlər.

Xivə

Xiveni Türküstana qoşmaq üçün bolşeviklər tərəfindən sövq edilən əsgər birinci müsadimədə [toqquşmada] məğlub olduqdan sonra, yenidən xivəlilərə qarşı xəttül-hərəkətdə bulunmuşlar. Binaəni-leyh [ona görə] Xivənin əhvalı şayani-məmnuniyyət [məmnuniyyətverici] bir haldadır.

Əfqanıstan

Əfqanıstan əmiri öldürüldükdən sonra əsgərlər və xalq arasında niza [mübahisə; qovğa] qopmuşdur ki, bir tərəf əsgərlər və bəzi qaratörədilər [qaragüruh], öldürülən əmirin uluğ [böyük] oğlunun, ikinci tərəfdə xalq və bəzi əsgərlər əmirin kiçik ganc oğlunun Əfqanıstan əmiri olmasını istəyirlər. İşbu zəmində bir neçə mərtəbə qanlı vuruşmalar dəxi olubdur.

Kiçik şahzadəni müdafiə edən tərəf qalib gəlib ehtimal taxta gətirilmişdir.

* * *

Müsafir əfəndi məzkur xəbərləri rəvayət etdikdən sonra deyir ki:

Türküstan və ümumən Orta Asiya müsəlmanları bolşevik anarxiyasından qayət dərəcədə bizar olubdurlar və onun nəticəsi ilədir ki, ingilislərə məhəbbət edirlər.

Əgər azacıq yenə xaricdən müsəlman qüvvəti yardım göstərsəydi, bütün Türküstanı və Orta Asiyanı birləşdirib Azərbaycan kimi istiqlallı bir islam məmləkəti meydana gətirmək mümkün olardı. Çünki müsəlmanlarda qulluqdan azad olmaq, özlərinə istiqlaliyyət kəsb etmək [qazanmaq] fikri geniş meydan alır. Xüsusən ona Türküstanda zəmin dəxi çox yaxşıdır. Məsələn, Fərqanə vilayətində bir fədai keçən il 180 nəfərdən ibarət bir firqə düzəldirmiş idi. Bu il isə bu firqənin hesabı 25 min dərəcəsindədir. Bu hal göstərir ki, nə dərəcə türküstanlılar təşkilata müstəiddirlər [istedadları var]. Məzkur fədailər firqəsi bu gün də hökumət müəssisələrini, dəmir yolları və sairəni talan eyləməkdədir. Xüsusi mülkə əl uzatmayırlar, bəlkə müsəlman sövdəgərlərə yardım göstərirlər. Xüsusi adamların şəxsi hüququnu saxlayırlar. Əgər bu firqə içində təcrübəli zabitlər olsa və birər üsul üzrə islah edilsə, şübhə yox ki, ondan çox xeyirli işlər yapmaq mümkün olar.

Sad. Tə.

İZÇİLİK

- 2 -

Baden-Pauel gəncliyin tərbiyəsi üçün vəhşi millətlərin üsulundan istifadə etmək istəyir:

"Bu gün ən vəhşi və ibtidai bir qövm hesab edilən zuluslarda 17-18 yaşına gəlmiş bir cavan, vətəndaşlar sırasına keçmək üçün Avropada olduğu kimi papiros çəkməklə işə başlamaz. O müşkül bir imtahan və özünün vətəndaşlığa layiq olub-olmadığını isbat etmək məcburiyyətindədir. Böylə bir cavan bütün paltarlarını üstündən atar, bədənini bir növ rəng ilə boyar, əlinə bir mizraq və bir qalxan alar və köydən dişarıya vəhşi heyvanların yaşadığı meşəyə, insanların uğramadığı səhralara gedər. Bu cavan vücudunun rəngi tökülüncəyə qədər özbaşına gəzəcək, çörəyini özü tapacaq, vəhşi heyvanlardan, vəhşi təbiətdən həyatını saxlayacaqdır. Vücudundakı rəngin tökülməsi üçün ən azdan iki ay lazımdır. Bu vaxt içində onu köy civarında görərlərsə, öldürərlər. Bu iki aylıq orman həyatından sonra köyə salamat dönərsə, o artıq bir qəhrəman vətəndaş hesab edilir və böyük şənliklərlə qarşılanır. İngilis gəncliyinin də böylə bir imtahanda müvəffəq olmasını səmimi arzu edərəm."

Mədəniyyət tarixində bu növ tərbiyəyə biz köhnə zamanda spartalılarda təsadüf ediriz.

Məlumdur ki, Sparta Cümhuriyyəti vətən uşaqlarının ana və ataya deyil, bəlkə bütün məmləkətə aid olduğunu qəbul edərək tərbiyələrini də öz öhdəsinə götürmüşdü. Hökumət hamı uşaqları kazarmalarda böyüdür və bunları artıq dərəcədə cəfaya, məşəqqətə alışdırırdı. Əzası [bədən üzvləri] nöqsan, ağlı tamam olmayan uşaqlar tədavisi mümkün olmazsa, öldürülürdü. Kazarmalarda tərbiyə görən uşaqlar bütün həyatınca yataq üzü, sıcaq aş görə bilməzlərdi. İştə bu məşəqqətli tərbiyə sayəsində balaca Sparta Cümhuriyyəti o zaman pək qüvvətli olan hamı qonşularını məğlub etdi və Ağ dənizdə [Aralıq dənizində] hökmran oldu.

Onların qonşusu Atina [Afina] Cümhuriyyəti isə aristokrat bir üsulu qəbul etmişdi. Mükəlləf [dəbdəbəli] saraylarda yaşayırlar, zamanın şairləri, ədibləri, alimləri gəncliyi Sparta üsuluna zidd bir tərzdə tərbiyə edirlərdi. Gənclər orada biləks [əksinə] nazik, kübar və xəyalpərvər olurdu. Həyatın maddi mübarizələrinə qarşı qeydsiz qalır, zənginlik, elm Atinada daha çox, pək çox olduğu halda, fəqir, demokrat Sparta Atinanı məğlub etdi.

General Baden-Pauel izçilik əsasında spartalıları düşünməklə bərabər, izçilərin bir qışla (kazarma) tərbiyəsi görmələrinə, bu təşkilatın əsgəri bir şəkil almasına bütün qüvvəti ilə müxalifdir. O, əsgərlikdəki bir başla hərəkət edən insan kütləsi yerinə, hər şəxsin ayrı-ayrı düşünər, mühakimə və sonra hərəkət edər şüurlu (разумный) birər fərd olmasını istəyir.

İngilislərin fərdi təkamülləri daha qüvvətli olduğu üçün generalın məqsədi onlarda tamamən hasil oldu. Yəni izçilik yüz minlərlə uşaqlardan mürəkkəb [ibarət] əzim [böyük] bir ordu olduğu halda, hər izçinin fərdi şüuru əsla qiymətdən düşmədi, əksinə olaraq qiymətləndi, təkəmmül etdi.

Halbuki Germaniyada izçilik almanların əsgəri tərbiyəsindən mütəəssir oldu və izçilərin fərdi qiymətləri ingilislər dərəcəsində artmadı. Binaənileyh [ona görə], biz dəxi izçi təşkilatının əsgərliyə heç bir əlaqəsi və rabitəsi olmadığını mütləq surətdə qəbul edəcəyiz.*

Öylə iman edirdim ki, uzun zaman məhkum millət halında yaşayaraq milli və fərdi səciyyələri uyuşuq bir halda qalmış Azərbaycan türklərinin irəli getməsinə, ondakı qiymətli axlaqların və duyğuların açılmasına izçiliyin böyük köməyi olacaqdır və istiqbalın xeyirxah, vəzifəşünas, fədakar və cəsur, qanuna müti, vətənpərvər, vəlhasil bütün mənası ilə "ehtiram edər və ehtiram görər" Azərbaycan türkü bu sayədə yetişəcəkdir.

İzçilik ingiliscə "Scout"un tərcüməsidir. Avropa dillərinin hamısına bu kəlmə daxil olmuşdur. Türkcədə "kəşşaf" [kəşfiyyatçı], "pişdar" [qabaqda gedən] və "izçi" deyə üç kəlmə ilə tərcümə olunmuşdur. Bunların içində izçilik türkcə kəlmə olmasından və mənası da əsgəri istilahlardan [terminlərdən] (pişdar əsgəri bir təbirdir, авангард deməkdir) uzaq bulunmasından digərlərinə tərcih edilə bilər.

İzçilik vəhşi məmləkətlərdəki hüdud gözətçilərinin* həyatlarını və hərəkətlərini təqliddən ibarətdir. İzçi (Scout) səhrada, meşədə gəzər, gəzərkən ətrafını tanı[ya]r, kiçik hadisələri belə görər, daima diqqətli və oyanıq bir insan deməkdir. Binaənileyh [ona görə] izçilər meşələrdə yaşamağı, özlərinə balaca evlər yapmağı, xörəklərini qayırmağı, ulduzlarla yollarını bulmağı, hər növ vəhşi və əhli heyvanların izlərini tanımağı, uca ağacların təpəsinə bir qaç dəqiqədə çıxmağı, qayalara dırmanmağı, vəlhasil icabında [lazım gəldikdə] Robinzon Kruzo kimi başqalarına möhtac olmadan özbaşına yaşaya bilməyi biləcəklərdir.

Bunları öyrənə bilmək üçün nə zövqlü bir həyat keçirmək lazımdır? Cümlənin məlumu olan Robinzon hekayəsini oxurkən bizim də öylə bir macəra keçirməkliyimizi nə qədər arzu edərdik.

* İzçilər taborlar, alaylar təşkil edirlər. Hetta böyük manevralar dəxi yapırlar. 1911 sənəsi iyul ayının dördüncü günü ingilis kralı Georq 30 min izçinin keçid rəsmində bulundu. Fəqət bu keçid rəsmi taborların hərəkəti, əsgərlikdə olduğu kimi rrap... rrap... deyildi, bəlkə bir arada bulunan insanların qeyri-müntəzəm bir yığın halında görünməmək üçün alacaqları təbii vəziyyətdən ibarət idi.

* Bunlar öz qəbilələrinin oturduqları meşə guşələrini özgə düşmən qəbilələrdən, vəhşi heyvanlardan mühafizə üçün meşələrdə gecə-gündüz bəklərlər. Ən qaranlıq vaxtlarda dəxi gözləri görər, ən kiçik səsləri qulaqları eşidər, cəsur və çevik adamlardır. Əllərində bir qamış olduğu halda ən vəhşi heyvanları belə məğlub edərlər.

Hələ məşhur fənni mühərrir [elmi fantastika yazıçısı] Jül Vernin "İki il məktəb tətili" hekayəsi bütün uşaqların pərəstideyi-qəlbidir [ürəkdən sevdikləridir].

Hal-hazırda Avropada izçilik ədəbiyyatı pək çoxdur. Həman hər tərəfdə izçi jurnalları çıxır və yüz minlərcə nüsxə satılır.

Filhəqiqə [doğrudan da], açıq havada yaşamaq, vücudun hər əzasını mütənasibən qüvvətləndirəcək təbii idmanlarla məşğul olmaq, səbət yapmaq, balıq ağı [toru] qayırmaq, bəsit bir stol əmələ gətirmək, bir izi təqib edib sahibini bulmaq kimi uşaqların da xoşuna gələcək işlər onların özlərinə etimadı, səbat və əzmlərini artdırır. Təbiəti yalnız kitab səhifələrində deyil, əsil kəndisindən oxumaları və qanmaları, görmək, görmək nəticəsində görülməyənləri bilmək, diqqətləri artmaq və bir-biri ilə doğruya çox yaxın qiyas [müqayisə] etmək kimi səciyyələrini yüksəldir və nəşəli, nikbin, cəsur və doğru düşünür bir hala gətirir. Və hər şeyə, hər ehtimala qarşı "hazır!" olur. Bu hazır olmaq siyasi deyil, pək təbii, həyat mübarizəsinə hazır olmaq deməkdir. Həyat mübarizəsində tamamilə hazır olan bir izçi siyasi və vətəni vəzifələrində də hazırdır. Və hazır olan mütləqa qalib və müzəffər olar.

General Baden-Pauel iyirminci əsrin izçilərinə "son əsr şovalyeləri" deyir. Avropada feodalizma zamanında şovalyelər vardı. Bunlar qəhrəmanlıq göstərə bilmək üçün fürsət ararlardı və diyardiyar gəzərlərdi. O zamanın şovalyeləri dindar, zəifə və fəqirə qarşı mərhəmətli, zalıma mərhəmətsizlərdi. İndiki zamanın izçiləri dəxi özgələrin imdadına qoşar, xeyir işləməyi bilər, sadiq və vədlərini unutmaz, cəmiyyətin işini şəxsi faydasına fəda edər uşaq şovalyelərdir.

Avropada və Amerikada izçilər böyük yangınların söndürülməsinə, yer tərpənməsi kimi afətlərdən qəzaya uğrayan yerlərdə əhaliyə kömək etməyə, dənizə düşən bir adamı qurtarmağa müvəffəq olurlar və bu xeyir işlərində izçilik tarixinə şanlı, ibrətli səhifələr əlavə edirlər.*

Məmafih [bununla belə], izçilik müxalifləri də yox deyildir. Generalın fikirləri bir çox pedaqoqlar tərəfindən tənqid edilmişdir. Bu tənqidlərinin ümumi xətləri şunlardır:

"Uşaqların taborlar və alaylar təşkil etmələri, gözəl və yeknəsəq paltarlar geymələri, bir-iki bəsit əl işi öyrənmələri, Amerika vəhşilərini röyalarında görəcək dərəcədə sayyahi və həyəcanlı hekayələrə alışdırılmaları, meşələrdə sərsəriyanə dolanmaları müvəqqəti bir zaman üçün bəlkə faydalı olar. Lakin insanın özündəki xassələrin, səciyyələrin tamamilə inkişaf edə bilmələrinə yardım etməz. Bundan başqa, izçilik tərbiyəsi uşaqları "mən hər şeyi bilirəm" etimadı ilə bilmədiyi halda yalançı bir qürur naxoşluğuna düçar edər. Böylə bir tərbiyənin insanları macərapərəst, avantürist yapması pək mümkündür, ilaxır..."

Pedaqoqların şu tənqidləri doğrumudur, doğru deyilmidir, burasını hələlik qəti surətdə təyin etmək mühaldır [çətindir]. Bu tərbiyə ilə böyümüş bir nəsil yetişməli, bunların həyat meydanındakı güzarişləri [gedişatları] layiqli surətdə tədqiq olunmalı və sonra qərar verilməlidir. Pək fəlsəfi və radikal nöqteyi-nəzərlə baxarsaq, bütün tərbiyə üsullarında xətalar, nöqsanlar görəriz, lakin onların yerlərinə qonulacaq üsulların xətasız və nöqsansız olacağını bizə kim təmin edər?

Şurasını unutmayalım ki, izçilik uşaqların bütün həyatlarını məşğul etməyir. Onlar yenə məktəblərində oxuyurlar, öz külfət ocaqlarında ailə tərbiyəsini alırlar. Boş zamanlarında küçələrdə məqsədsiz və məntiqsiz oyunlarla məşğul olacaqlarına, daha məqsədli və cəmiyyətli bir surətdə oyun oynayarlar. İzçi olmayan sinif dəxi "Şerlok Holms", "Nat Pinkerton" hekayələri ilə zəhərlənməyirmi?

Məmafih, bir damcısı bir həyatı qurtaran dəvaların belə bir neçə damcısı mövtə [ölümə] səbəb olur. İzçiliyin də ifratı bəlkə müzirrdir [zərərlidir]. Fəqət hal-hazırdakı ən faydalı mənəvi və maddi bir idmandır.

Tofiq Nurəddin Ağayev

İRAN İŞLƏRİ

Doktor Həşmətin edamı

Dünən Rəştdən Bakıya varid olanların [gələnlərin] dediyinə görə, bu günlərdə Cəngəldə Kiçik xanın birinci müavinlərindən olan məşhur doktor Həşmət hökumət qoşunları komandanı polkovnik Staroselskinin əmri mövcibincə [əsasında] edam edilmişdir. Məlum olduğu üzrə, doktor Həşmət neçə gün əqdəm [qabaq] öz dəstəsi ilə hökumət qoşununa təslim olmuşdu.

HİNDİSTANDA

Bu axır vaxt Hindistanda böyük iğtişaşlar vaqe olmuşdur. Bu nizamsızlıqların səbəbi İngiltərə məlumatına görə böylədir:

Müharibənin əvvəlinci iki ilində Almaniyadan məvacib alan anarxist müşəvviqlər [təşviqatçılar] inqilab qaldırmaqdan ötrü ələlümdə Amerikadan Hindistana gəlmişlərdi. Bunlar bir o qədər də müvəffəqiyyətə nail ola bilməmişlərdir. Bu müşəvviqlərin qabağını alıb tədbirlər görməkdən ötrü London Ali Məhkəməsinin sədri başda olmaq üzrə Hindistana xüsusi bir komissiya gəlmişdir. Komissiya qərar qoymuşdu ki, mübəlliğləri [təbliğatçıları] tutub həbs etmək haqqı hökumətə vagüzar edilsin [verilsin]. Bu tədbirin əhaliyə dəxli olmayıb, ancaq siyasi qatil və anarxistlər haqqında tətbiq edilsin. Bu qanun mart ayında qəbul olunmuşdu. Bu qanunun nəşrinə mane olan siyasi xadimlər aprelin 1-ci gününü təzə qanun əleyhinə protesto olmaqdan ötrü ümumi oruc elan etmişlərdir. Mübəlliğlər və anarxistlər nizamsızlıq qaldırmaqdan ötrü bu işdən istifadə edib zorla dükanları qapatmağa, qatarlarda evlərinə övdət edən [qayıdan] hindu əsgərləri tutub saxlamağa başlamışlar. Qərar üzrə əvvəlcə Ravlidə, sonra Bombeydə, Əhmədabadda və Pəncabın başqa yerlərində üsyan qalxmışdır. Bu qarışıqlıq əsnasında bir neçə adam qətl edilmişdir. Bu münasibətlə ümumi tətil elan edənlər bu hadisəyə təəssüflər edib, asayişi saxlamaq üçün əhaliyə müraciət etmişlərdir. Lakin onların bu müraciəti təsirsiz qalmışdır. Hindistandan alınan axırıncı xəbərlərdə asayiş bərpa edilmiş olduğu bildirilir.

BAKI XƏBƏRLƏRİ

Mayın 11-də Bakıya gətirilən ərzaq: buğda 244 pud, un 1541 pud, kartof 709 pud, arpa 2100 pud. Mayısın 12-də gətirilən ərzaq: buğda 9389 pud, un 549 pud, kartof 45 pud, arpa 1866 pud, saman 150 pud.

Hərbi müstəntiq

Bu günlərdə Azərbaycan Hərbi məhkəməsinin müstəntiqi Bakıya varid olub [gəlib], kəndi vəzifəsini ifaya şüru etmişdir [başlamışdır].

Ticarət məktəbində

Bu il Bakı Ticarət məktəbini 3 nəfər müsəlman mütəəllimləri [şagirdləri] – Balaağa Ağayev, Bala Cəbiyev və Kərim Zeynalov ikmal edib [məktəbi bitirib] şəhadətnamə almışlardır.

Dəmiryol xidmətçilərinin qərarı

Srağagün Bakı mövqifi [stansiyası] dəmiryol müsəlman əmələlərinin ümumi iclası vaqe olub, bir çox müzakirədən sonra zeyldəki [aşağıdakı] məsələlər həll edilmişdir: 1) Neçə gün bundan sonra Ramazan ayı daxil olduğunu nəzərə alaraq, müsəlman əmələləri cümə günləri bayram və tətil etməlidirlər; 2) Dəmiryol xidmətçiləri üçün Bakıda bir dənə kitabxana açılsın və 3) Çörəkçi ilə kooperativ dükanlarına xüsusi nazirlər [müfəttişlər] təyin edilsin.

Həbs edilənlərə dair

Məsai [Əmək] naziri Əmələ Konfransı heyəti-rəyasətinə məlum etmişdir ki, onun tərəfindən edilən binagüzarlığa [sərəncama] görə, tətili-ümumi vaxtında həbs edilən əmələ və onların nümayəndələri bu günlərdə azad ediləcəkdirlər. İcazəsiz olaraq silah və qeyri şeylər saxlamaqda müttəhim edilənlər isə ümumi qanun üzrə mühakimə ediləkdən ötrü məhkəməyə cəlb ediləcəkdirlər.

* 1912-ci ildə ingilis qəzetəsi "Deyli meyl" tərəfindən Trinqtonda bir təyyarə müsabiqəsi tərtib edilmişdi. Təyyarəçi Bomon hərəkət edəcəyi zaman vücudunda uyuşuqluq hasil oldu. Bir doktor istədi. Doktora hacət qalmadan, o məhəllin [yerin] izçilərindən masaj bilənlər təyyarəçinin ətrafını sararaq vücu-dunu ovdular və vücudundakı naxoşluğu gedərdilər.

Fəhlə həyatından

- Türk Ədəmi-Mərkəziyyət firqəsi "Müsavat"ın heyəti-rəyasəti tərəfindən tətil vaxtı rus əmələləri əvəzinə işləmiş olan müsəlman əmələlərinin qulluqdan çıxarılmaması təhti-qərara alınmışdır.

- Bibiheybətdə mədən dairəsində işləyən müsəlman əmələlərinin ümumi iclası vaqe olub, hökumətdən müştərək müqavilənin hangi maddələri qəbul edilib və edilmədiyi haqqında sual və tacirlərin, dükançıların və qeyrilərinin iştahasına hədd qoyulması ilə bahalığın önünü[n] alınması arzu olunması təhti-qərara alınmışdır.

ZƏHMƏTKEŞ ZİYALILAR İTTİFAQINDA

Mayısın 5-də Ziyalılar İttifaqının növbəti iclası vaqe olaraq, ibtida [əvvəla] 28 nisan [aprel] tarixli iclasın bərətülqövlü [protokolu] oxunaraq axzi-əsgər [hərbi çağırış] məsələsinin yenidən müzakirəyə qoyulması lazım bilindi.

Yetimlər yurdu maddəsi haqqında Əli bəy məlumat verdi ki, Mərkəzi Ev Komitəsi sədri ilə görüşüb qonuşmuşdur. Sədrin izahatından belə görünür ki, Mərkəzi Ev Komitəsinin cümlə üzvləri, o cümlədən yetimlər yurduna təyin olunmuş doktor və başqası, Ziyalılar İttifaqı ilə bərabər işləmək təmmənasındadırlar və Komitə tərəfindən heç kəs "İttifaqın üzvləri yetimlər yurdu işinə qarışa bilməz" söyləməyibdir. İdarə bu izahat ilə iktifalandı [kifayətləndi]. Əlavə Teymur bəy söylədi ki, Mərkəzi Evlər Komitəsi 5 min rublə paraya buraxdığı çustlar həpsi çox az vaxtda tələf olmuşdur və çocuqlar hal-hazırda ayaqyalın gəzirlər. İdarə qərar qoydu ki, Mərkəzi Ev Komitəsinə intixab olunmuş [seçilmiş] üzvlər Komitənin iclasında bu barədə sorğu versinlər. Xorasan nümayəndəsinə dair maddə oxunduqda Ağa əfəndi [Axundzadə] məlumat verdi ki, bu barədə Xariciyyə naziri ilə ərizəçilər kəndiləri görüşmüşdür və özləri bu təşəbbüsatdadırlar.

Çiçək xəstəliyi haqqında Əli bəy və Zivər bəy xəbər verdilər ki, maya [peyvənd mayası] və başqa ləvazimat təyin olan vaxtda dərdəst edilmədiyi [əldə edilmədiyi] üçün məsələ ləngə düşdü və ümid var ki, cümə axşamı bu şeylər cümləsi ələ gəlsin. İdarə qərar qoydu ki, üzvlər cümə axşamı yenidən toplanıb bu işə şüru etsinlər [başlasınlar].

Bərətülqövl [protokol] qurtardıqdan sonra günlük məramnamədəki məsələlərin müzakirəsinə şüru edildi.

Günlük məramnamə:

1) Əxzi-əsgər [Hərbi çağırış] İdarəsi haqqında;
2) Müəllimlərin maaşları haqqında;
3) İdarələrdə lisan haqqında;
4) Maliyyə heyətinin məruzəsi;
5) Müsri [yoluxucu] cild [dəri] xəstəliyi haqqında;
6) Səhiyyə heyətinin qeyri-fəal olduğu haqqında;
7) Daxil olmuş məktublar;
8) Hilali-əhmər [Qırmızı Aypara] Cəmiyyəti təşkili;
9) Bez haqqında;
10) Salyan qışlaqları məsələsi.

Əvvəlinci məsələ müzakirəyə qoyulduqda, Sadıq Hüseynzadə söylədi ki, Əxzi-əsgər İdarəsinə müntəxəb [seçilmiş] üzvlər haqqında valinin müavini ilə görüşmüşdür. Orada o cavab almışdır ki, İttifaqın üzvlərini Əxzi-əsgər İdarəsinə qəbul etməyə qanunən ixtiyar yoxdur. Lazımdır ki, bu məsələ qanun layihəsi surətində Parlamandan keçirilsin. Bu məlumat keçmiş iclaslarda danışılan sözlərlə müvafiq gəlmədiyi üçün üzvlərin hər biri tərəfindən prostesto edildi.

Ziyalılar İttifaqı valinin bu hərəkətini protesto edir və yenə üç üzvünün İdarəyə daxil olmasını vacib bilib israrla təmənna etməkdədir.

2) Hazırda olan müəllimlər; hökumət tərəfindən kanuni-əvvəldən [dekabrdan] bu zamana kimi onların maaşı xüsusunda layihə təxirə salınmışdır və müəllimlər hal-hazırda təşrini-sanidə [noyabrda] təyin olunmuş maaşı alaraq ziyadə aclıq və məşəqqətlə həyat etməkdədirlər. Bu xüsus da müəllimlər arasında bir çox danışıqlara bais olmuşdur deyə İttifaqdan bu barədə yardım təmənna etdilər. İdarə qərar qoydu ki, Rəisi-vükələya [Baş nazirə] rəsmi bir məşruhə [izahat] yazılsın və bu məşruhəni Camo bəy [Hacınski] və Əliməhəmməd, rəisin hüzuruna təqdim etsinlər və müəllimlərin halı xüsusunda ona məlumat versinlər.

(İdarədən: Müəllimlərin məvacibi artırılmaq haqqındakı qanun Parlamanda qəbul edilmişdir.)

3) Dəftərxanalarda və idarələrdə bu zamana kimi plakatlar cümləsi rus dilində yazılmışdır və bir az yerlərdə türkcə plakatlar varsa da, onlar çox bisavad yazılmışdır, – söyləyib, Əliməhəmməd nümunə üçün bir plakat təqdim etdi: "Kansalarda pristav üçüncü uçastok Bakı verilir saat 12-dən 1-ə qədər gündüz praznik günlərindən başqa." Bu səbəbə rusca bilməyənlər idarələrdə qapı-qapı gəzib axırda öz işini həll eyləməmiş qayıdırlar.

İdarə qərar qoydu ki, dəftərxanalarda türkcə də plakatlar asılmaq l